

Hanko Hangonkylä Lapsen Puiston tonttimaa

Kaivaus 31.5.-3.7.2007

Georg Haggrén, Heini Hämäläinen, Hanna Kivikero,
Tarja Knuutinen, Heli Lehto & Elina Terävä

Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia
Helsingin yliopisto

HANKO

HANGON KYLÄ, Lapsen Puiston tonttimaa

KAIVAUS

Georg Haggrén, Heini Hämäläinen, Hanna Kivikero, Tarja Knuutinen, Heli Lehto & Elina Terävä 2007

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohde:	Hanko, Hangon kylä, Lapsen Puisto
Tutkimuksen laatu:	Kaivaus
Kohteen ajoitus:	Rautakausi – 1600-luku
Peruskartta:	2011 08 Hanko
Yhtenäiskoordinaatit:	p 6643250, i 3272750
Maanomistaja:	Hangon kaupunki
Tutkimuslaitos:	Helsingin Yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia
Kenttätyönjohtaja:	FT Georg Haggrén
Piirtäjä:	HuK Heini Hämäläinen
Tutkijat:	Elina Terävä, Hanna Kivikero, HuK Tarja Knuutinen, Heli Lehto, HuK Riikka Tevali
Kenttätyöaika:	31.5.-3.7.2007
Tutkimusalueen laajuus:	54 m ²
Tutkimuskustannukset:	22 000 €
Esinelöydöt:	KM 2007054: 1-547, KM Rahak. 2007045:1-2
Mustavalkonegatiivit:	125817: 1-58
Diapositiivit:	125818: 1-63
Digikuvat:	1-186
Aikaisemmat tutkimukset:	1. Tuuli Heinonen, Kari Pokki & Anna-Maria Salonen: Hangon kylän asutus- ja elinkeinohistoriallisia muinaisjäännöksiä. Merihistorian praktikum. Helsingin Yliopisto 26.4.2006 2. Georg Haggrén, Maija Holappa, Heini Hämäläinen, Tarja Knuutinen, Anna-Maria Salonen & Riikka Tevali: Hanko, Hangon kylä, Jänöpolku (Harstigen). Koekuopitus. Helsingin Yliopisto 2006. (MV/RHOA)
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA), Kulttuuritalo, Helsinki
Kaivauskertomuksen kopiot:	Helsingin Yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia, Hangon museo, Tammisaaren museo
Sivumäärä:	28

HANKO

HANGON KYLÄ, Lapsen Puiston tonttimaa

KAIVAUS

Georg Haggrén, Heini Hämäläinen, Hanna Kivikero, Tarja Knuutinen, Heli Lehto & Elina Terävä 2007

Hangon kylän alueella on vuodesta 2003 alkaen tehty arkeologisia tutkimuksia, joiden tarkoituksena on ollut selvittää alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa rautakaudella ja keskiajalla. Näihin tutkimuksiin liittyvissä inventoinneissa Hangon kylän pohjoisosasta löytyi vuonna 2006 hyvin säilynyt keskiaikainen tonttimaa, ns. kylätontti. Paikalla erottui kaksi tulisijanperustusta, joiden välissä olevalla alueella pilkotti kiveystä.

Kesäkuussa 2007 kaivauksissa tonttimaalle avattiin kolme kaivausalueita, joiden avulla pyrittiin selvittämään kolmen maanpinnalle erottuvan kivirakenteen ajoitusta ja rakennetta. Rakenteista kaksi osoittautui keskiaikaisiksi tai 1500-luvulle ajoittuviksi tulisijanperustuksiksi. Tämä varmisti, että paikalla on ollut keskiaikainen kylätontti.

Kolmas kivirakenne osoittautui puolestaan röykkiöksi, luultavasti rautakautiseksi hautaröykkiöksi. Myös toisen keskiaikaisen rakennuksen jäänteiden alta paljastui rautakautiseen asuinpaikkaan viitettäviä kerroksia. Niiden tutkiminen jouduttiin jättämään kesken.

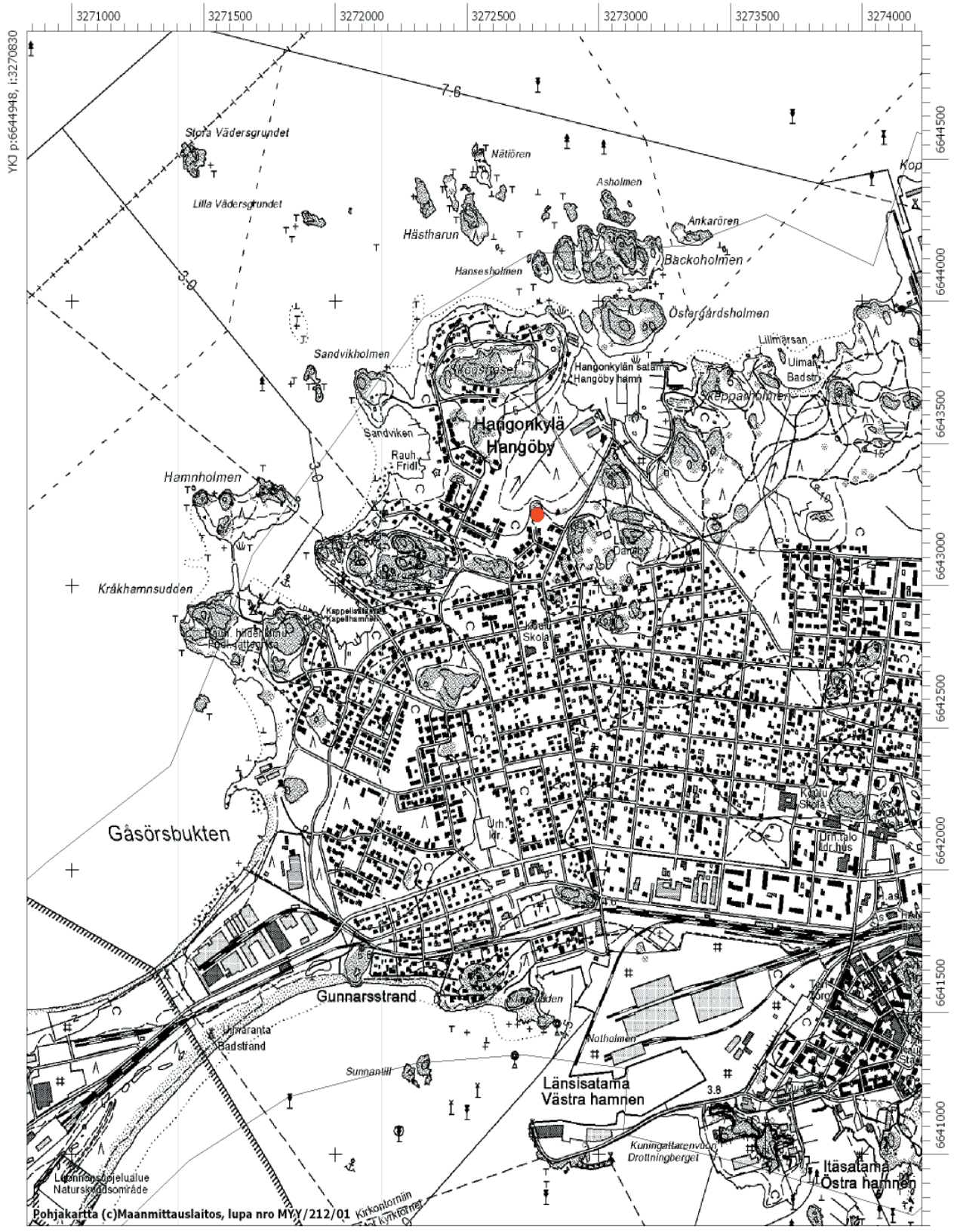
Tonttimaan molemmin puolin maastossa erottuu maankäyttörajoja, entisiä pellonreunoja. Niihin liittyy pieniä raivausröykkiöitä, joista otettiin ajoitusnäytteitä.

Hangon Lapsen Puiston tutkimukset vahvistavat käsitystä, että Hangon kylän alueella on Gunnarsängenin ohella muitakin keskiaikaisia asuinpaikkoja. Lapsen Puiston tonttimaan alue on ollut käytössä jo nuoremmalla rautakaudella. Paikalla on viitteitä sekä asuinpaikasta että hautaröykkiöstä, mutta havaintojen varmistaminen vaatii lisätutkimuksia.

Helsingissä 31.3.2008

Georg Haggrén

HANKO Hangonkylä Lapsen Puisto
Georg Haggrén 2007

MK 1:20000

YKJ p:6640748, i:3274230

PK 2011 08

Sisällys

1 Johdanto	6
2 Hangon kylän, erityisesti koillisen tonttimaan historia ja arkistoaineisto	7
3 Kohteen kuvaus	8
4 Tutkimusmenetelmät	9
5 Koekuopitus 31.5.-1.6.2007	10
6 Kaivausalueet	12
7 Raivausröykkiöt	23
8 Löydöt	24
9 Luulöydöt	26
10 Yhteenvedo	27
Lähteet	28

Liite 1 Mustavalkonegatiiviluettelo

Liite 2 Diakuvaluettelo

Liite 3 Digikuvaluettelo

Liite 4 Digikuvataulu

Liite 5 Yksikköluettelo

Liite 6 Löytöluettelo

Liite 7 Makrofossiilianalyysi

Liite 8 Maa- ja hiilinäyteluettelo

Liite 9 Vuosina 2006 ja 2007 tehtyjen koekuoppien koordinaatit

Liite 10 Karttaluettelo

Kartat 1-22

1 Johdanto

Helsingin Yliopiston arkeologian oppiaineessa on 2000-luvulla ollut useita tutkimusprojekteja, jotka ovat keskittyneet Länsi-Uudenmaan rautakauteen ja keskiaikaan. Vuosina 2002 – 2004 Merellinen perintömme – Vårt maritima arv -projektissa inventoitiin ja selvitettiin rannikon ja saariston muinaisjäännöksiä ja maankäytön historiaa. Vuosina 2003–2006 puolestaan Länsi-Uudenmaan rannikko ja saaristo rautakaudella ja keskiajalla – projektissa tutkittiin seitsemällä case study- alueella monitieteisin menetelmin Länsi-Uudenmaan rannikon menneisyyttä.

Yksi yksityiskohtaisen tutkimuksen kohteeksi valituista kohteista oli Hangon kylä, jossa oli vuosina 2003–2006 kaivauksia. Hangon Gunnarsängeniltä löytyi tutkimuksellisesti arvokas keskiaikainen kylätontti, jolla tehtiin arkeologisia kaivauksia vuosina 2003–2006. Vuonna 2006 tutkittiin myös keskiaikaisen kappelin hautausmaata Kapalbackanilla.

Vuonna 2006 tehdyissä inventoineissa löytyi Hangon kylästä toinen keskiaikainen tonttimaa. Arkisto- ja karttalähteiden perusteella tiedettiin, että muutama sata metriä Gunnarsängeniltä pohjoiseen on ollut yhden Hangon kylään kuuluneen talon tonttimaa. Näitä Hangon kylän koillisen tonttimaan mahdollisesti säilyneitä jäänteitä etsittiin Helsingin Yliopiston merihistorian praktikumin kenttätyöharjoituksen yhteydessä 26.4.2006. Ajankohta oli inventoinnin kannalta paras mahdollinen ja työn tuloksena Jänöpolku- (Harstigen) ja Koivikko- (Björkdungen) nimisten katujen väliin jäävältä alueelta löytyi autioituneen talon jäänteitä, mm. selvästi erottuva uuninperustus. (Tuuli Heinonen, Kari Pokki & Anna-Maria Salonen 2006) Paikka on pienen lastenleikkipuiston ("Barnets Park" – "Lapsen Puisto") itäpuolella ja osin sen alueella. Gunnarsängenin kaivausten yhteydessä elokuussa 2006 paikalla tehtiin koekaivaus, jolloin varmistui, että kyseessä on keskiaikainen tonttimaa.

Vuonna 2007 Hangon kylän arkeologisia tutkimuksia päätettiin jatkaa vasta löytyneellä Jänöpolun eli Lapsen Puiston tonttimaalla. Tutkimukset aloitettiin koekuopituksella 31.5 ja 1.6, jolloin mukana oli yhteensä 13 lukiolaista Hangö gymnasiumista ja 5 oppilasta Hangon lukiosta. Vuoden 2006 tutkimusten ja nyt tehdyn koekuopituksen pohjalta aloitettiin 4.6 varsinaiset kaivaukset. Niiden piti päättyä 29.6., mutta niitä jouduttiin jatkamaan 3.7.2007 asti johtuen kesäkuun viimeisen viikon saateisuudesta.

Kaivausten johtajana toimi FT Georg Haggrén. Tutkimusten suunniteluun osallistui FM Henrik Jansson, joka samaan aikaan kaivoi Inkoon Orslandetin Gammelbyn keskiaikaista kylätonttia. Koekuopituksen ohjauksesta ja valvonnasta vastasi HuK Riikka Tevali ja Elina Terävä. Mittausdokumentoinnista vastasi HuK Heini Hämäläinen. Kaivaukset keskittyivät kolmelle tutkimusalueelle (Alue 1-3). Alueen 1 kaivauksista vastasi Elina Terävä, alueen 2 Heini Hämäläinen ja alueen 3 HuK Tarja Knuutinen. Yksi koekuoppa laajennettiin alueeksi 4, jonka tutkimuksista vastasi Hanna Kivikero. Lisäksi tonttimaan länsipuolella olleen pellon reunoista tutkittiin raivausröykkiöitä Henrik Janssonin ja Heli Lehdon toimesta.

Tutkimukset tehtiin yhteistyössä Hangö Sommaruniversitetin, Tammissaaren kaupunginmuseon (Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo) ja Hangon museon kanssa. Tutkimukset ovat osa Helsingin Yliopiston arkeologian oppiaineen SEAS-projektia, jossa tutkitaan Uudenmaan ja Saaristomeren rau-

takautisen ja keskiaikaisen asutuksen syntyä ja kehitystä. Tutkimuksia rahoittivat Ella och Georg Ehrnrooths Stiftelse, Hangö Sommaruniversitet, Hangö Sparbankstiftelse, Kulturfonden, Oskar Öflunds Stiftelse ja Svenska Litteratursällskapet.

Tutkimusten jälkityöt tehtiin syksyllä 2007 ja maaliskuussa 2008. Mittausdokumentoinnin puhtaaksi piirtämisestä ja visualisoinnista vastasi Heini Hämäläinen. Alueen 1 jälkitöistä vastasi Elina Terävä, joka huolehti myös löytöjen luetteloinnista ja osasta alueen karttojen puhtaaksi piirtämisestä. Alueen 2 jälkitöistä vastasi Heini Hämäläinen. Alueen 3 jälkitöistä, kuvien luetteloinnista ja käsittelystä raporttia varten sekä raportin viimeistelystä ja taitosta vastasi Tarja Knuutinen. Raivausröykkiöiden osalta raportoinnista vastasi Heli Lehto. Hanna Kivikero puolestaan vastasi alueen 4 jälkitöistä ja analysoi kaivauksilla löytyneen luuaineiston.

2 Hangon kylän, erityisesti koillisen tonttimaan historia ja arkistoaineisto

Hanko mainitaan säilyneissä lähteissä jo ns. tanskalaisessa itineraariossa, jossa on kuvattu reitti Blekingestä Ruotsin itä- ja Suomen etelärannikkoa pitkin Tallinnaan. Kuvaus ajoitetaan 1200-luvun jälkipuolelle ja siinä kutsutaan Hankoa kahdella nimellä: Hangethe eli Cumionpe. Seuraava tieto Hangosta on noin vuodelta 1395. Tällöin mainitaan Hangossa (Hanghøde) rantautuneena ollut laiva. (FMU 1043) Hanko tai tarkemmin sanottuna Hangon verokunta mainitaan vuodelta 1451 säilyneessä Raaseporin läänin veroluettelossa (FMU 2898).

Yksityiskohtaisia tietoja Hangon kylästä saadaan 1500-luvun puolivälistä alkaen. Vanhin säilynyt talokohtainen veroluettelo on vuoden 1548 nokkaveroluettelo, jossa mainitaan seitsemän hankolais-taloa. (KA 3017) Taloista yksi autioitui jo 1550-luvulla, joten vanhimmassa eli vuoden 1570 maa-kirjassa taloja on enää kuusi. (KA 3317). Niistä viisi on merkitty vanhimpaan Hankoa kuvaavaan karttaan, joka on vuodelta 1647. (KA: MHA B1a s. 2) Kylän kuudesta jäljelle jääneestä talosta kaksi autioitui 1570-luvulla tai viimeistään 1580-luvun alussa.

Lapsen Puiston tonttimaa vuosina 1647 ja 1848 laadituissa kartoissa. Tonttimaa merkitty punaisella neliöllä oikeanpuoleiseen karttaan.

Pääosa Hangon kylän taloista sijaitsi nykyisin Gunnarsängenin nimellä tunnetulla alueella, jossa on tehty arkeologisia kaivauksia vuosina 2002–2006. (Jansson 2003, 2004, 2005, Haggrén & al 2006.) Ainakin yksi kylän taloista on sijainnut noin 250 m Gunnarsängeniltä koilliseen.

Tämä talo on merkitty vuonna 1647 laadittuun karttaan, jossa todetaan, että se on ollut yli 60 vuoden ajan autiona. Vuoden 1647 karttaan merkityn autiotalon täytyy olla toinen 1570–1580-luvuilla autioituneista taloista eli entinen Henrich Jacobssonin tai Eric Jonssonin talo (KA: SAY Tenhola, Hangko). Taloa ei asutettu uudelleen eikä paikalla ole tiettävästi myöhemminkään ollut asutusta tai edes ulkorakennuksia.

Maanmittari Hans Hanssonin vuonna 1647 laatimassa Hangon kylän kartassa on kulma- ja etäisyysvirheitä, minkä vuoksi taloja on ollut vaikea sijoittaa nykykartalle ja -maastoon. Kohteen paikantamisen jälkeen voidaan vanhan kartta-aineiston perusteella päätellä vanhan tonttimaan jääneen kahden pellon väliselle tasanteelle, jossa ei ole todettavissa maankäyttöä 1700-1800-luvuilla. (KA: MMH Hangko B41a 34/1 (S. Broterus 1705); 34/2 (H. Fattenborg 1748); 34/3-19 (J. Rosberg 1848.)) Gunnarsängenin tutkimusten aikana uskottiin pitkään, että Hangon kylän koillisen tonttimaan alue on jäänyt myöhemmän rakentamisen alle. Huhtikuussa 2006 osoittautui yllättäen, että kylän koillinen tonttimaan on säilynyt lähes koskemattomana.

3 Kohteen kuvaus

Lapsen Puiston tonttimaan on nykyisin Hangon kaupungin omistamaa puistoa. Kohde jää kahden pienen umpikujan eli Jäniksenpolun (Harstigen) ja Koivikon (Björkdungen) väliselle alueelle. Paikka on aivan pienen lasten leikkipuiston itäpuolella, ja sen halki kulkee yleisesti käytetty polku.

Tonttimaan länsiosassa on uuninperustus, joka erottuu maastossa matalana kumpareena. Perustus on kooltaan noin 2 x 2 m ja korkeudeltaan noin 50 cm. Uunin pinnassa oli keväällä 2006 tuore eläimen kaivama kuoppa, josta erottui selvästi palanutta kiveä ja hiiltä. Uunin ympärillä on pieni tasalle, joka lienee rakennuksen pohja. Uunin kaakkoispuolella on muutaman metrin pituinen noin 1 m leveä ja 30 cm korkea kivivalli, jonka yli kulkee nykyisin polku. Kivivallin epäiltiin mahdollisesti olevan osa rakennuksen seinänperustusta. Tonttimaan itäosasta löytyi 30.5. tehdyn tarkastuskäynnin yhtey-

dessä toinen tulisijanperustus. Myös se oli kooltaan noin 2 x 2 m ja korkeudeltaan noin 50 cm.

Lapsen Puiston tonttimaan sen löytyessä vuonna 2006. Vasemmassa uuninperustus (Alue 1), katajikon alla ja oikealla puolella hiilen sekaista kiveystä.

Muutama metri tulisijan perustuksesta itään päin löytyi pyöreä halkaisijaltaan noin 3 m suuruinen suppilomainen kiveys. Kivet ovat halkaisijaltaan noin 10-30 cm. Ne ovat melko irtonaisia, kivien välissä ei ole paljon maata. Suppilomaisuus johtunee siitä, että rakenne on romahtanut. Kyse on mahdollisesti kaivosta tai vuosien 1940–1941 sotatoimiin liittyvästä korsusta tms. rakenteesta.

Pieni tonttimaa on kahden kallion välisessä "satulassa". Sen pohjoispuolella on korkea kallio, etelässä hieman matalampi avokallio. Kallioiden juurella kasvillisuus on rehevää lehtomaista, mutta muuttuu alempana rinteillä niukemmaksi. Maaperä tonttimaan ympäristössä on vähäravinteista hiekkaa.

Tonttimaan länsi- ja itäpuolella on ollut peltoja, joista on jäänteenä eri-ikäisiä reunavalleja ja matalia raivausröykkiöitä. Länsipuolen pelto on jäänyt osin leikkikentän alle, itäpuolen pelto on puolestaan metsittynyttä puistoa. Leikkipuistossa olevien laitteiden ja hiekkakasojen kohdalle on tuotu alkupe- räisen maan tilalle puhdasta hiekkaa. Kohteen kasvillisuudesta on syytä mainita erikseen arkeofyyt- tinä tunnettu nurmilaukka.

Koekuopituksessa selvisi, että tonttimaan itäpuolella on ollut runsaasti maankäyttöä ja aluetta peit- tää sekoittunut täytemaa. Se on luultavasti syntynyt vuosina 1940-1941, jolloin neuvostoliittolaisilla oli tykkiasema runsaan 50 m päässä tonttimaasta pohjoiseen.

4 Tutkimusmenetelmät

Hangon kaupungin tekniseltä virastolta saatiin tutkimuksissa tarvittavat karttapohja ja kiintopisteet. Tutkimusalueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ollut kaupungin kiintopisteitä, joten paikalle siirrettiin 3 apukiintopistettä. Niiden avulla tutkimusalue saatiin sidottua KKJ-koordinaatistoon. Käytetty korkeusjärjestelmä on N Hanko, joka on 5,1 cm N60 järjestelmää alempana. Tutkimukset aloitettiin koekuopituksella 31.5.- 1.6. Sen tavoitteena oli tarkentaa elokuun 2006 koekuopituksessa kertynyttä tietoa tonttialueen laajuudesta ja kulttuurikerroksista. Lisäksi pyrittiin selvittämään tont- tia ympäröivien entisten peltojen reuna-alueiden maakerroksia.

Tontilla erottui kolme kivirakennetta, joista kaksi vaikutti selkeästi tulisijanperustuksilta ja kol- matta epäiltiin seinärakenteeksi. Alue 1 sijoitettiin siten, että se leikkasi tonttimaalta vuonna 2006 löytyneen uuninperustuksen. Tavoitteena oli selvittää uunin ja siihen liittyvän tasanteen, mahdol- lisen rakennuksenperustuksen rakennetta ja ajoitusta. Alue 2 sijoitettiin alueen 1 eteläpuolelle siten, että se leikkasi maastossa erottuvan kivivallin, jota epäiltiin seinälinjaksi. Alue 3 sijoitettiin alueen 1 tapaan osittain keväällä 2007 löytyneen itäisemmän uuninperustuksen kohdalle. Koekuoppaa 1 laajennettiin pieneksi 1 x 2 m kokoiseksi koalueeksi, koska kuopasta oli löytynyt runsaasti palanutta luuta. Kaikki kaivausalueet sijoitettiin päällimansuuntien mukaan KKJ-koordinaatistoon. Alueet jaet- tiin 1 x 1 m kokoiisiin ruutuihin, joiden rajat noudattivat KKJ-koordinaatiston x- ja y-koordinaattien tasametrejä.

Pintaturpeet ja pintamaakerros poistettiin lapioin, minkä jälkeen kaivaminen tapahtui lastoin. Jokaisesta maayksiköstä ja kuopasta täytettiin erillinen yksikkölomake, samoin kustakin rakenteesta oma rakennelomake. Rakenteet purettiin lukuun ottamatta alueiden 1 ja 3 tulisijanperustuksia, joista purettiin vain romahduskerrokset. Yksiköt ja rakenteet numeroitiin juoksevasti erikseen jokaiselta kaivausalueelta (esim. alueelta 1 Y100, Y101, Y103, Y103, R104, Y105 jne). Dokumentoinnissa sovel- lettiin yksikkökaivaus- ja tasokaivausmenetelmää siten, että kaivettaessa poistettiin luonnollisia ker- roksia dokumentointitaso kerrallaan. Tasot numeroitiin juoksevasti (1, 2, 3, jne). Jokainen dokumen- tointitaso piirrettiin ja valokuvattiin.

Esinelöydöt otettiin talteen yksitellen takymetrillä mitaten. Palanut savi ja luut talletettiin yhteyksittäin 50 x 50 cm ruuduissa. Kaivettu maa-aines seulottiin esinelöytöjen tallentumisen varmistamiseksi 5 mm seulalla. Moderneista löydöistä osa poistettiin jo kaivausten aikana, loput jälkityövaiheessa. Maalöydöt on numeroitu Kansallismuseon kokoelmiin (KM:2007054:1-547).

Tonttialueen länsi- ja itäpuolella on ollut vanhoja peltoja. Niiden reunoja erottuu yhä maankäyttörajoina, jotka näkyvät matalina kivi- ja maavalleina sekä pieninä raivausröykkiöinä. Tontin länsipuolisen pellon laidoilta avattiin neljä raivausröykkiötä, joiden alta koetettiin saada talletettua raivausta edeltävään maanpintaan liittyvä hiilipitoinen maanäyte C14-ajoitusta varten. Menetelmää on käytetty mm. kulttuurimaantieteellisessä kenttätutkimuksessa Ruotsissa.

Luulöydöt on alustavasti analysoitu jo jälkitöiden yhteydessä (kts. luku 9). Kaivauksilla otettiin lisäksi 18 makrofossiilinäytettä, jotka analysoitiin syksyllä 2007, sekä 9 hiilinäytettä mahdollisia C14-ajoituksia varten.

5 Koekuopitus 31.5.-1.6.2007

Lapsen Puiston tonttimaalle ja sen ympäristöön tehtiin ennen varsinaisten kaivausten alkua 31.5.-1.6.2007 yhteensä yhdeksän koekuoppaa. Työssä oli mukana 18 hankolaista lukiolaista. Koekuoppien avulla kerättiin lisää tietoa alueen maakerroksista ja erityisesti pelto- ja kulttuurikerroksista sekä niihin liittyvistä rakenteista. Tällä täydennettiin elokuussa 2006 tehtyä koekuopitusta. Kaikkien vuosina 2006 ja 2007 tehtyjen koekuoppien koordinaatit on esitetty liitteessä 9.

Koekuoppa 1 sijoitettiin tonttimaan länsipuolella olleen entisen pellon pohjoispuolelle. Kuopassa oli isojen kivien ja soran ohella tummanruskeata multaista hiekkaa. Tämä noin 15 cm paksu kerros oli mahdollisesti peltokerros. Kuopassa oli melko runsaasti palanutta luuta sekä palaneita kiviä, palanutta hiekkaa ja hiiltä. Palaneita luita oli enimmäkseen kuopan hiiltyneestä koillisnurkasta. Koekuoppa laajennettiin myöhemmin alueeksi 4.

Koekuoppa 2 sijoitettiin tonttimaan länsipuolella olleen entisen pellon itäpuolelle. Pintamaan alla oli noin 25 cm paksu tummanruskea peltomultakerros, jossa oli joitakin isoja kiviä. Löytöinä pii-iskos, punasavikeramiikan pala, tiiltä ja palanutta savea, pintamaassa myös valkoista posliinia. Pohjalla ohut kerros suurehkoja kiviä, pohjamaana moreeni.

Koekuoppa 3 sijoitettiin tonttimaan länsipuolella olleen entisen pellon itäpuolelle. Paikalla oli noin 25 cm paksu tummanruskea peltokerros ja sen alla ruskea hiekka. Peltokerroksessa oli paljon halkaisijaltaan 10-20 cm kiviä. Kerroksessa oli myös palanutta savea ja tiiltä sekä palaneita kiviä. Kuopan pohjalla oli kerros halkaisijaltaan n. 30 cm kiviä, luultavasti luonnollinen kerros.

Koekuoppa 4 sijoitettiin tonttimaan länsipuolella olleen entisen pellon itäpuolelle. Paikalla oli mustaa multaista hiekkaa ja sen joukossa soraa ja kiviä. Pintamaassa oli modernia lasia ja kukkaruukun paloja. Noin 20 cm syvyydellä alkoi pilkottaa ruskea pohjasora. Noin 15 cm paksun palaneita kiviä sisältäneen hyvin soraisen hiekan joukossa oli isompia kiviä. Niiden alla oli puhdas sora ja hiekka. Koekuopasta ei tehty löytöjä.

Koekuoppa 5 sijoitettiin vuonna 2006 löytyneen tulisijanperustuksen itäpuolelle, lähelle kallion reunaan. Pintaturpeen alla oli tummanruskea multainen ja hieman hiiltä sisältänyt hiekka, jonka joukossa oli runsaasti halkaisijaltaan noin 10 cm kokoisia kiviä. Kerros oli noin 50 cm paksu ja sen alla alkoi ruskea pohjahiekka ja paikoin kallio. Pintamaassa oli hieman modernia lasia, mutta ei muita löytöjä.

Koekuoppa 6 sijoitettiin keväällä 2007 löytyneen tulisijanperustuksen viereen. Pintamaan alta paljastui musta multainen hiekka, jonka joukossa oli palaneita kiviä sekä laattamaisia kiviä. Ne liittyivät alla olleeseen kivirakenteeseen. Kuopasta löytyi muutama pala palanutta savea. Kuoppa kaivettiin noin 35 cm syvyyteen. Kuopassa oli suuria palaneita kiviä, jotka liittyivät mahdollisesti rakenteeseen. Kuoppa kaivettiin 35 cm syvyyteen. Kaivajat purkivat kivirakenteen vastoin saamiaan ohjeita. Koekuopan ympärille avattiin myöhemmin alue 3.

Koekuoppa 7 sijoitettiin tonttimaan itäpuolelle. Pintamaan alla oli vaaleanruskea multainen hiekkakerros. Kuopassa oli hieman palanutta savea, tiiltä, posliinia, modernia sinistä lasia ja moderni vaaleansininen lasihelmi. Maannos oli kauttaaltaan sekoittunutta. Paikalle lienee tuotu täytemaata.

Koekuoppa 8 sijoitettiin tonttimaan itäpuolelle. Paikalla oli tummanruskea multainen hiekka. Kuopassa oli noin 10 cm syvyydellä tiivis sorainen, harmaa kova kerros, joka saattaa liittyä vieressä kulkevaan polkuun. Ainoat löydöt olivat moderni rautanaula, fajanssia ja hieman palanutta savea. Maannos oli kauttaaltaan sekoittunutta.

Koekuoppa 9 sijoitettiin tonttimaan itäpuolelle. Paikalla oli tummanruskea multainen hiekka. Pintamaasta löytyi tiilenpaloja ja modernia 1900-l rojua sekä mahdollisesti yksi vanhempi naula. Noin 10 cm paksun pintamaan alla oli sekoittunutta mullansekaista hiekkaa ja soraa. Tämän täytehiekkerroksen paksuus oli noin 10 cm. Sen alta alkoi puhdas. Maannos oli kauttaaltaan sekoittunutta.

Koekuopituksen perusteella tonttimaan länsipuolella olevan pellon reunoilta erottuu useita eri ikäisiä maanraivausrajoja, jotka liittyvät pellon eri vaiheisiin. Peltomultakerroksissa on hieman pääasiassa moderneja löytöjä. Tonttimaalle sijoitetuista koekuopista toisessa erottui kivirakenteita, toinen oli täysin löydötön, vaikka se sijaitsi vain muutaman metrin päässä maastossa erottuvista tulisijan perustuksista. Itse tonttimaan alueella ei koekuopituksen perusteella ole odotettavissa paljoa merkkejä tontin hylkäämisen jälkeen tapahtuneesta toiminnasta. Tonttimaan itäpuolelle sijoitetuissa koekuopissa maannos oli kauttaaltaan häiriintynyttä. Kuopissa oli pääasiassa sekoittunutta täytemaata. Paikalla on luultavasti ollut lähellä sijaitsevaan neuvostoliittolaisten vuosina 1940-1941 rakentamaan tykkiasemaan liittyvää maanrakennustoimintaa.

Koekuoppa 6, josta paljastui palaneita kiviä. Paikalle avattiin myöhemmin kaivausalue 3.

6 Kaivausalueet

ALUE 1

(Elina Terävä)

Koordinaatit: 6636766,5–6636768,5/2440893,0–2440898,0

Pinta-ala: 10 m²

Kaivausalue 1 avattiin 5.6. matalan, maan ja kivensekaisen, uunirakenteeksi tulkitun kummun päälle ja eteläpuolelle. Vuonna 2006 uunin pinnassa olevasta eläimen kaivamasta kuopasta oli erottunut selvästi palanutta kiveä ja hiiltä, minkä lisäksi kummun kaakkoispuolelle tehdystä koekuopasta oli tuolloin löytynyt palanutta savea, palanutta luuta, palaneita kiviä sekä hiiltä. Näistä syistä kumpu olikin tulkittu uuniksi ja sen ympärillä ollut tasanne rakennuksen pohjaksi. Alue 1 sijoitettiin siten, että se kattoi maanpinnalla näkyvän, muodoltaan pyöreän kumpareen eteläreunan sekä kumpareen ympäristöä niin idästä, lännestä kuin etelästäkin.

Alue sijoitettiin näin, sillä mahdollisen uunin lisäksi haluttiin selvittää, millaiseen kontekstiin uuni liittyy ja olisiko paikalla mahdollisesti rakennuksen jäännöksiä, kuten merkkejä seinälinjoista. Alueen sijoitteluun vaikuttivat myös kummun eteläpuolella kulkeva polku, vuoden 2006 koekuopan sijainti sekä alueen itäpuolella kasvavat katajat ja mänty.

Aluksi kaivausalueelta 1 poistettiin lapioilla pintamaa 7,5 m² kokoiselta itä-länsisuuntaiselta alueelta. Myöhemmin aluetta laajennettiin pohjoiseen 0,5 metriä leveään kaistaleen verran, jotta alue kattaisi puolet maanpinnalle erottuvasta kumpareesta ja mahdollisesta uunirakenteesta saataisiin näin selvitettyä enemmän.

Noin 5-10 cm syvän pintaturpeen alla jatkui harmaa, hieman noensekainen pintamaakerros Y100, joka poistettiin lastalla. Pintamaakerros Y100 oli noin 5-10 cm paksu, ohuimmillaan se oli maanpinnalle näkyneen kumpareen kohdalla. Pintamaakerros vaikutti melko puhtaalta: moderneja löytöjä, kuten rautalankaa ja yksi hylsy, tuli vain alueen länsipäädystä. Pintaturpeen ja pintamaan Y100 poiston jälkeen alueen pohjoisreunalla sijainneen kumpareen kohdalla esiin saatiin n. 2,0 metriä leveän kivirakenteen eteläpuolisko. Rakenne nimettiin R104:ksi. Rakenteen ympäriltä paljastui irtonainen ja tahmea noensekainen maakerros Y102, jonka väri vaihteli mustanharmaasta ruskehtavaan.

Kaivausalueen itäosa

R104 etelä- ja itäpuolella Y100:n ja erittäin ohuen Y102:n alta paljastui Y105, joka kattoi koko kaivausalueen itäpäähän. Kerros oli tiivis ja erittäin tahmea, väriltään lähes musta. Yksikön raja oli melko selkeä, eikä kerroksessa vaikuta olevan häiriöitä. Lännessä kerros rajautui melko selkeästi seinälinjaksi tulkittuun rakenteeseen R107. Kerros sisälsi runsaasti hiiltä ja siinä oli myös isompia hiilipartikkeleita. Kerroksesta paljastui myös aivan kaivausalueen eteläreunalta osittain hiiltyneitä puurakenteiden jäännöksiä. Kerros oli samalla tasolla R104 kanssa ja vaikuttaa rajauksensa ja olemuksensa puolesta uuni-/liesirakenteeseen liittyvän rakennuksen lattiatasolta.

Y105 kaivettiin kokonaan pois ja sen alta paljastuivat yksiköt Y108, Y110, Y111, Y112. Y108 oli tiivis ja tahmea kerros, väriltään tumma ruskeanharmaankirjava, osittain pikimusta johtuen suuresta hiilimäärästä. R104:n eteläpuolella Y108 muuttui muutaman sentin jälkeen tasaiseksi, pikimustaksi hiilikerrokseksi, jossa isoja hiilipartikkeleita. Kerroksessa oli myös hiukan puurakenteiden jäännöksiä R104:n lounaisnurkalla. Kerrosta oli eniten esillä R104:n eteläpuolella, jossa se jatkui R107 alle ja sen länsipuolelle. Lisäksi samaa yksikköä tuli esiin R104:n koillisnurkasta, R104:n tulipesän suulta. Ilmeisesti kerros kulki koillis- lounaissuunnassa rakenteiden R104 ja R107 alla. Yksikön raja oli hyvin selkeästi erotettavissa. Y108 oli jonkinlainen palanut kulttuurikerros, joka liittyy rakenteita R104 ja R107 varhaisempaan toimintaan.

Luultavasti myös Y108:ta itään sijainneet Y110, Y111 ja Y112 liittyivät rakenteita R104 ja R107 varhaisempaan ihmistoimintaan. Y110 oli tahmea ja irtonainen, väriltään tumman harmaa tai musta kerros R104:n kaakkoisnurkasta etelään. Y111 ja Y112 olivat pitkälti Y110 kaltaisia, mutta niissä ei ollut hiiltä/nokea yhtä runsaasti. Y111 oli tiivis, tahmea ja kostea, erittäin orgaaninen ja rasvaisen tuntuinen kerros alueen koillis- ja kaakkoisnurkissa. Y112 taas oli irtonainen ja kuiva, väriltään harmaa, hiukan ruskehtava kerros kaivausalueen itäpäässä, R104:stä itään. Y112 rajat läheisiin yksiköihin eivät olleet selkeästi erotettavissa. Y108, Y110, Y111 ja Y112 kaivettiin alueelta pois lukuun ottamatta niitä osia, jotka jäivät R104:n alle.

Y108, Y110, Y111 ja Y112 alta tuli esiin Y113:n, joka oli tahmea, irtonainen ja rakeinen sorakerros. Y113 kattoi koko kaivausalueen itäpään R104:stä ja R107:stä itään. Kerroksen väri vaihteli tummemman harmaasta ruskeaan. Kerros oli vielä osittain hiilen tai noen värjäämä, paitsi kaivausalueen kaakkoisnurkassa jossa maa oli väriltään ruskeankirjavaa. Kerros kaivettiin kokonaan pois muuten, paitsi R104:n alta. Y113 oli luultavasti jonkinlainen keskiaikainen täyttö- tai tasoitekerros. Y113 alta paljastui Y115, joka oli koko kaivausalueen kattava irtonainen, rakeinen ja kuiva kerros. Väri vaihteli vaalean harmaasta vaaleaan ruskeaan ja ainesosat ovat jakautuneen melko tasaisesti yksikön sisällä.

Kiviä kerroksessa oli erittäin runsaasti ja ne muodostivat melko tasaisen kerroksen, eniten kiviä oli kuitenkin R104:n länsipuolella. Kivet olivat keskimäärin nyrkin kokoisia, mutta R104:n länsipuolella n. ½ metrin päässä rakenteesta pohjoisprofiilin reunalta tuli esiin isompia kiviä (halkaisija n. 30–40 cm). Kerroksesta ei tullut löytöjä, eikä sitä kaivettu muutoin kuin pohjoisprofiilin reunalta. Kerros oli luultavasti aivan luonnollinen kerros, jonka alta vaikutti tulevan esiin puhdas pohjamaa.

Alueen 3 itäosan tummia maakerroksia.

Kaivausalueen länsiosa

Rakenteesta R104 länteen pintamaan alta paljastunut noensekainen maakerros Y102 oli kaivausalueen länsipäädyssä R104:sta länteen selkeästi paksumpi, kuin alueen itäpäässä. Y102 muuttui kaivausalueen länsipäässä syvemmälle kaivaessa hieman hiekkaisemmaksi, joten vähemmän hiekkainen

päällyskerros nimettiin Y102 A:ksi ja hiekkaisempi Y102 B:ksi. Y102 B:tä oli R104:stä länteen n. 2,0 x 1,0 m laajuudella Y102A:n alla. Yksikkö muuttui alueen länsipäässä syvemmälle mentäessä kivisemmäksi. Y102 sisälsi kaiken kaikkiaan runsaasti palanutta kiveä. Kerroksessa oli myös hiililäiskiä koko alueella. Kyseessä saattoi olla jonkinlainen tasoite- tai täytemaakerros.

Kaivausalueen länsiosan maa muuttui n. 5-10 cm kaivamisen jälkeen kuivemmaksi, irtonaiseksi ja rakeiseksi, väriltään vaalean harmaaksi kerrokseksi, joka nimettiin Y109:ksi. Y109 oli melko puhtaan ja luonnollisen oloinen kerros, joten se päätettiin jättää kaivamatta aivan alueen länsipäässä. R104:stä ja R107:stä länteen se kaivettiin pois noin puolen metrin matkalta. Myös Y109 saattoi Y102:n tapaan olla jonkinlainen täyte- tai tasoitekerros. Y109:n alta tuli esiin sama Y115, joka kaivettiin esiin myös alueen itäpäädyistä Y113:n alta.

Kivirakenne R104

Kivirakenne R104 pyrittiin tutkimaan siten, ettei varsinaista rakennetta purettu kokonaan pois, rakenne oli tarkoitus ainoastaan tuoda esiin poistamalla romahduskerrokseen kuuluviksi tulkitut kivet. Romahduskerrosten ja todellisen rakenteen rajoja haettiin muun muassa tutkimalla piikin avulla, kuinka tiiviisti ladottuja kivet olivat. Rakenteen romahduskerrosta purettiin erityisesti sen etelä ja itäreunalta, hieman myös länsireunalta. Romahduskerrokselle ja siihen liittyneelle maa-ainekselle ei annettu omaa rakenne- tai yksikkönumeroa, vaan ne katsottiin kaivausten aikana kuuluviksi R104:ään ja Y103:een. Romahduskerrosta purkamalla saatiin näkyviin R104:n selkeä suorakulmainen rakenne, jonka länsi- ja eteläreunaa rajasivat isommat ja tiiviimmin ladotut kivet. Uunin lounaisnurkasta paljastui suuri kulmikas kivi, joka sopisi hyvin rakenteen nurkkakiveksi. Rakenteen eteläreunalta ja lounaisnurkasta purettujen romahtaneiden kivien alta paljastui myös palamatonta ja palanutta puuta (R116).

Rakenteen itäreunalla olevat kivet olivat huomattavasti suuremmissa määrin palaneita kuin muualla rakenteessa ja vaikuttivat olevan paikallaan melko löysästi. Lisäksi rakenteen keskellä, aivan pohjoisprofiilin vieressä kiviä oli vähemmän ja irtonaista maa-ainesta enemmän. Irtonaisia kiviä ja irtomaata poistettaessa rakenteen eteläreunalta ja rakenteen keskeltä aivan pohjoisprofiilin vierestä paljastui tiivis kerros hyvin palanutta hiekkaa, paikalleen hiekaksi palaneita kiviä, sekä muuten hyvin palaneita, tiiviisti paikallaan olevia kiviä. Kivien ja palaneen hiekan rajaama alue tulkittiin uuni-/liesirakenteen tulipesäksi, jonka suuaukko osoitti itään. Tulipesän takaseinä rajautui isoon, tiiviisti paikallaan olevaan kiveen, eteläseinämä taas palaneeseen hiekkaan ja kiviin samoin kuin tulipesän pohja. Tulipesä jatkui kaivausalueen pohjoisprofiiliin, joten sen pohjoisreunaa ei tavoitettu. Tulipesää ei kaivettu sen enempää, se ainoastaan otettiin esiin irtomaan ja irtokivien alta ja nimettiin Y114:ksi.

Romahduskerros purettiin kokonaan pois uuni-/liesirakenteen etelä- ja länsi- ja itäpuolelta, tosin länsireunalla romahduskerroksen ja rakenteen rajaa oli vaikeampi erottaa. Rakenteen etelä-, länsi- ja itäseinämien perusteella neliömäinen uuni-/liesirakenne on ollut kooltaan n. 2,0 x 1,5-2,0 m. Rakenteen säilynyt alin kivikerros oli korkeintaan n. 0,5 metriä korkea. Tulipesästä esiin kaivetun osan koko oli n. 0,8 x 0,3 m. Uunin suuaukko on suuntautunut itään. Uuni-/liesirakenteen eteläpuolella on ollut jonkinlainen hirsirakenne, mahdollisesti uunia on kiertänyt jonkinlainen puukehikko.

Kivirakenne R107

Kaivaessa Y102:n ja Y105:n rajalla, R104:n lounaisnurkalta etelään, esiin saatiin muutaman ison luonnonkiven (halkaisija n. 30 cm) sekä pienempien kivien (halkaisija n. 5-15 cm) muodostama kivirakenne, joka kulki R104:n lounaisnurkalta suoraan etelään. Rakenne rajasi melko selkeästi Y102:n kivien muodostaman linjan länsipuolelle ja Y105:n linjan itäpuolelle. Y108 taas jatkui selkeästi linjan alle ja jatkui hieman myös sen länsipuolelle. Kivirakenne purettiin ja siihen liittyvä hiekkatiiviste Y106 kaivettiin pois.

R107 tulkittiin rakennuksen seinälinjaksi. Seinälinjaa saatiin esiin 0,9 m matkalta ja sen leveys oli n. 0,4 m. Seinälinjan tulkittiin jakavan kaivausalueen itäpuolen rakennuksen sisätiloiksi ja kaivausalueen länsipuolen ulkopuoleksi. Tässä tapauksessa R104 jäisi rakennuksen sisäpuolelle ja sen länsireuna olisi kiinni rakennuksen länsiseinässä.

Uuni-/liesirakenne R104 ja seinälinjaksi tulkittu kivirakenne R107.

Puuta rakenteiden R104 ja R107 kulmassa. Uunin eteläpuolella on sijainnut jonkinlainen puurakenne.

Puurakenne R116

Kaivausalueelta paljastui palamatonta ja palanutta puuta n. 1,0 x 1,0 m alueelta R104:n lounaisnurkalta ja eteläreunalta etelään. Puurakenteita löytyi tältä alueelta kolmesta toisistaan erillisestä kokonaisuudesta. Ne kaikki nimettiin kuitenkin R116:ksi, sillä niitä pidettiin saman ikäisinä. Kaikki puut olivat melko huonosti säilyneitä, eikä niitä sen takia pystytty ottamaan talteen.

Kerroksesta Y105 paljastui yli puolen metrin matkalla suunnilleen itä-länsi – suuntaisia, osittain hiiltyneitä puurakenteiden jäännöksiä, jotka jatkuvat profiiliin alueen eteläreunalla. Puuta oli parhaimmillaan kymmeniä senttejä pitkinä, n. 5 cm leveinä kappaleina. Kerrokseen Y105 liittyvät puut ovat luultavasti lattian tai jonkinlaisen rakennuksen sisäisen tukirakenteen jäännöksiä. R104:n eteläreunalta saatiin myös esiin jäänteitä osittain hiiltyneistä puurakenteista.

Nämä puut eivät olleet niinkään hyvin säilyneitä kun Y105:n puut. Rakenteen eteläreunan puiden syyt kulkivat rakenteen mukaisesti itä-länsi – suuntaisesti. R104:n liittyvät puut saattoivat olla jäännöksiä uuniin liittyneestä puukehikkorakenteesta. Lisäksi R104:n lounaisnurkalta, siinä mihin R107 päättyy, löytyi myös palamatonta puuta, joiden syyt kulkivat pohjois-etelä-suuntaisesti. Puuta oli

pääasiassa R104:n päällä, mutta myös pieniä määriä hieman alempana, R107:n alla. Lounaisnurkan puut saattavat liittyä seinärakenteeseen R107 tai sitten uunirakenteeseen R104.

Koeoja

3.7. kaivausalueesta itään avattiin vielä koeoja, jonka pituus oli n. 1,3 m ja leveys n. 0,25 m. Oja lähti suoraan itään kaivausalueen reunasta, noin 0,25 m alueen kaakkoisnurkasta pohjoiseen. Koeoja paljasti 0,5 m kaivausalueen reunasta itään kivirakenteen, jonka leveys oli noin 0,5 m. Rakenteessa oli tiiviisti kiviä, joiden halkaisija oli suurempi kuin 5 cm. Kivien välissä oli tummaa hiekkaa. Rakenteen länsipuolella esiin otettiin ruskeankirjava maa, jossa oli palanutta savea, hiiltä ja kaksi rautanaulaa. Rakenteen itäpuolelta tuli esiin puhdas pohjamaa. Koeojaa ei kaivettu syvemmälle, sillä jo tässä vaiheessa vaikutti vahvasti siltä, että uuni-/liesirakenteeseen R104 liittyvän rakennuksen itäseinä oli koeojan avulla paikannettu. Rakennuksen leveys on ollut noin 4 metriä.

Löydöt

Alueen 1 löydöistä suurimmat löytöryhmät olivat palanut savi ja palanut luu, joiden lisäksi alueelta löytyi lukuisia rautanauvoja ja muita rautaesineiden kappaleita, kuten vasaran terä (:3) ja jonkinlainen taottu kärki (:21), sekä veitsen terä (:66, 67). Rautaesineiden lisäksi alueelta löytyi myös 6 piitä, 1 kvartsi ja 1 ikkunalasin kappale (:58). Alueelta 1 löytyi myös kaksi hopearahaa, toinen rakenteen R104 päältä pintaturpeen poiston yhteydessä (KM rahak. 2007045:1), toinen Y102:sta, kaivausalueen länsipäädystä eteläprofiilin läheisyydestä (KM rahak. 2007045:2).

Alueen 1 löydöistä suurin osa tehtiin kerroksesta Y105, jossa oli muihin kerroksiin verrattuna runsaasti palanutta savea, palanutta luuta ja rautaesineiden kappaleita. Myös Y102:ssa ja Y103:ssa oli melko paljon palanutta savea, palamatonta luuta ja rautaesineiden kappaleita. Lisäksi Y102:ssa ja Y103:ssa oli jonkin verran myös palamatonta luuta, enimmäkseen rakenteen R104 länsireunalla ja lounaisnurkalla. Muista alueen 1 kerroksista löytyi myös muutamia rautaesineiden kappaleita ja jonkin verran palanutta savea erityisesti Y108:sta. Suurin löytöryhmä näistä muista kerroksista oli kuitenkin palanut luu, jota oli hyvin runsaasti esimerkiksi Y110:ssä.

ALUE 2

(Georg Haggrén & Heini Hämäläinen)

Koordinaatit: 6636760-6636763/2440894-2440903

Laajuus: 22,25 m²

Alue 2 sijoitettiin alueen 1 eteläpuolelle kohtaan, jossa maanpinnalle erottui kivivallia. Vallin yli kulkee Koivikosta (Björkdungen) Lapsen Puistoon johtava polku, joka on altistanut vallin eroosiolle. Alue 2 avattiin 6.6. Se oli kooltaan aluksi 2,5 x 6,5 metriä, mutta sitä laajennettiin sekä itään että länteen. Alueen pohjoisprofiili leikkasi kivivallia, alueen lounaiskulma ylsi puolestaan tonttimaan reunalla olevaan matalaan maastonkohtaan. Lännessä oli tarkoitus selvittää tonttialueen rajaa ja mahdollista kuoppaa. Idässä haluttiin saada parempi kuva kiveyksestä, joka tuli esiin alueen itäosasta. Tämä kiveys näkyi polun kohdalla heti maan pinnassa ja muualla pian ohuen pintaturpeen alta.

Alueen 2 koko oli lopulta 2,5 x 9 metriä (=22,25 m²), jossa eteläprofiiliin vieressä ollut neljännesneliö säästettiin kaivamiselta ison katajan takia. Aluetta kaivettiin yksikkökaivausmenetelmää ja dokumentointitasoja käyttäen. Dokumentointitasoja oli kaikkiaan neljä. Alueella olleesta suuresta kivirakenteesta R206 kaivettiin vain kaakkoinen neljännes pohjaan asti.

Alueen länsiosa

Alueen luoteisosasta alkoi heti pintamaan poiston yhteydessä paljastua kalliota. Sen päällä oli suuren puun kanto, joka ei erottunut maan pinnalle, sillä se oli puun kaatamisen jälkeen raivattu maan tasalle. Kannon alla oli 2 - 10 cm paksu mustanharmaa, hienoa hiilen sekaista hiekkaa sisältävä kerros (Y201), josta löytyi pala keskiaikaista kivitavaraa. Pintamaan alta paljastui alueen keskiosassa olevaa kiveystä (R206) kiertävä tiivis ja kostea, tummanruskea mullan ja hiilensekainen siltti- ja hiekkakerros (Y202). Pohjoisreunassa tämä kerros oli vain noin 2 cm paksu, mutta se kasvoi kohti etelää jopa 20 cm paksuiseksi.

Kerrokset tulkittiin pitkän ajan kuluessa muodostuneeksi kulttuurikerrokseksi. Aivan alueen lounaisimmassa kulmassa eli kaivausalueen matalimmassa osassa oli edellistä irtonaisempi, ruskeanharmaa soransekainen hienon hiekan kerros (Y203), josta löytyi hieman moderneja löytöjä. Paikalla on mahdollisesti myöhäinen häiriö. Pintamaan alla olleissa kerroksissa oli kaiken kaikkiaan hyvin vähän 1700-1900-lukujen maankäyttöön liittyviä löytöjä. Ne koostuivat muutamista tiilenpaloista ja punasaviastiankatkelmista sekä vuoden 1941 sotatoimiin liittyvästä kranaatinsirpaleesta.

Alueen 2 lounaiskulma oli kallion alla tontilta lounaaseen viettävässä rinteessä. Pintamaan alla olleiden kerrosten (Y202) alta paljastui tasossa 2 kalliota kiertävä karkea hiekkainen sora (Y204), joka osoittautui puhtaaksi pohjamaaksi. Havaintojen perusteella vaikuttaa siltä, että alueen 2 lounaiskulma jäi jo varsinaisen tonttimaan ulkopuolelle.

Kivirakenne R206

Aluetta 2 hallitsi polun kohdalla jo maanpinnalle erottunut kiveys, jonka seassa oli hiilensekaista maata (R206). Kiveys alkoi tasossa 2 hahmottua SSW-NNE-suuntaiseksi suorakaiteen muotoiseksi rakenteeksi, joka jatkui kaivausalueen pohjoisprofiiliin ja erottui alueen ulkopuolella maanpintaa myötäilevänä matalana harjanteena. Rakenne koostui halkaisijaltaan noin 10 - 50 cm kokoisista luonnonkivistä, joista osa oli palaneita.

Kiveyksessä oli hahmotettavissa erillisiä rakenteita, jotka alkoivat erottua tasossa 3. Kivilatomuksen lounaiskulmassa oli suurista kivistä ladottu pyöreä kehä, jonka halkaisija oli vajaa 1,5 m. Kehän sisälle oli ladottu pienempiä kiviä. Toinen pyöreä kivikehä erottui latomuksen kaakkoisivulta alueen 2 pohjoislaidalta. Latomuksen kaakkoiskulmassa oli isoista kivistä koostuva ympäristöä tiheämpi ladelma. Kivilatomuksen pintakerroksissa ja kiveyksen ympärillä oli tiivis, tahmea ja kostea, tummanruskea mullansekainen silttikerros, jonka seassa oli hiiltä ja jonkin verran orgaanista ainesta (Y205). Rakennetta R206 kiersi osin rakenteen sisään ulottunut tiivis ja kostea, väriltään musta silttinen savimaa (Y208), jossa oli runsaasti hiiltä ja nokea.

Kivilatomuksessa paljastui ylimmän kivikerroksen alta laajalla alueella hyvin tiivis patjamainen savikerros, jossa erittäin paljon palanutta savea (Y209). Savikerroksen pintaosa oli pääasiassa harmaata palamatonta savea, kun taas kerroksen alaosa koostui oranssinpunaiseksi palaneesta savesta. Savikerroksen alta paljastui irtonainen ja kuiva, väriltään tummanruskea hiekkamaakerros, jossa runsaasti hiiltä ja nokea (Y211). Kaivamisen yhteydessä voitiin päätellä, että yhä kuuman palokerroksen päälle on levitetty märkää savea, joka on tiivistynyt kivien ympärille ja jonka pinnassa erottuu yhä savivellin nestemäinen rakenne pisaroinen. Savikerros on palanut erityisesti alapinnaltaan, kun taas yläpinnalle oli ladottu kiviä, kun savi on ollut yhä märkää. Savikerros Y209 kattoi rakenteen R206 eteläosan ja ulottui lännessä aina rakenteen ulkopuolella sijaitsevaan kallioon asti. Rakenteen kaivettun osan itäpuoliskossa eli rakenteen kaakkoisessa neljänneksessä savikerros ei ulottunut alueen 2 pohjoisprofiiliin.

Aikapulasta johtuen rakenteen R206 tutkimisessa tyydyttiin kiveyksen itäosan purkamiseen. Länsiosan kaivaminen lopetettiin tasossa 4 eikä alimpia kivirakenteita ja niiden välissä ja alla ollutta savikerrosta (Y209) purettu tai kaivettu pois. Ennen alueen täyttämistä ja entistämistä kaivamaton osa peitettiin mustalla muovilla, jotta tutkimattomat kerrokset voidaan helposti erottaa mahdollisissa tulevilla kaivauksissa.

Kivirakenteen R206 lounaiskulmasta paljastunut kivikehä tasossa 3 (vasemmalla) ja 4.

Alueen itäosa

Alueen itäosassa paljastui pintamaan alla olleen mullansekaisen hiekan (Y202) alta irtonainen, harmaa ja hieman hiiltä sisältävä mullansekainen hiekkamaakerros, jonka joukossa oli vähän palanutta savea (Y207). Aivan alueen kaakkoisimmassa kulmassa erottui tasossa 3 palaneen savien keskittymä. Yksikön Y207 alla oli karkea, hiekan sekainen sora eli puhdas pohjamaa Y204/Y212. Alueen kaakkoiskulmassa, jossa oli yksikössä Y207 runsaasti palanutta savea, oli pohjamaan pinnassa pieni painanne, jota ei kuitenkaan erotettu kuopaksi. Kaakkoiskulmassa saattaa olla merkkejä vanhemmasta asuinpaikkakerroksesta, joka paljastui alueelta 3, mutta niiden todentamista vaikeutti kaivettun alueen suppeus.

Löydöt

Alueen 2 pintamaan alla olleista kerroksista löytyi pala keskiaikaista kivitavaraa (:77) ja muutamia paloja punasavikeramiikkaa, joista osa on 1400-1500-luvulle ajoittuvasta kolmijalkapadasta (:74, 78) 18

ja loput 1700-1800-luvun astioista (mm. :87), sekä liitupiipun katkelma (:88) ja pala ikkunalasia (:89). Alemmista kerroksista ei löytynyt ajoitettavissa olevaa historiallisen ajan esineistöä. Alueelta löytyi lisäksi kranaatinsirpale, jota ei talletettu, sekä kaksi mahdollista kranaatinsirpaletta (:92, 95). Dokumentointitaso 2 alapuolisissa yksiköissä ei ollut uuden ajan esineistöä eikä edes selvästi keskiaikaisia löytöjä.

Rakenteeseen R206 liittyvästä savipatjasta Y209 löytyi yksi veneniitti (:110). Kiveykseen liittyvistä yksiköistä (Y205, Y209) löytyi vain pari pii-iskosta ja muutama pieni rautaesine kuten nauvoja ja niitin katkelma (mm. :97). Rakenteesta R206 löytyi vain muutama pala palanutta luuta. Palanutta savea oli sen sijaan runsaasti rakenteen R206 alueella ja erityisesti yksikössä Y209, jossa sitä oli lähes 16 kg. Varsinaisia ajoittavia esineitä ei kivilatuksesta löytynyt, mutta rakenne ja sen löytökokonaisuus viittaavat lähinnä rautakautiseen rökkiöön. Alueen 2 oli noin korkeudella 6,9 – 7,7 m mpy. Tämän mukaan meri on vetäytynyt paikalta luultavasti ajanlaskun alun tienoilla ja joka tapauksessa vanhemman rautakauden kuluessa.

Alueen 2 kiveys tulkittiin yhdellä kerralla rakennetuksi kivilatukseksi. Paikalla on ollut roviotms., jonka päälle on levitetty märkää savea ja kiviä. Kivilatamus on SSW-NNE-suuntaisen suorakaitteen muotoinen. Latomuksen leveys on noin 3,5 m ja pituus arviolta 5 – 6 m. Latamus tulkittiin rökkiöksi. Rökkiön alueelle 2 ulottuneen eteläosan itäpuolisko (rökkiön kaakkoissektori) on kaivettu puhtaaseen pohjamaahan asti. Rökkiön kaivausalueelle ulottuneesta lounaissektorista on sen sijaan kaivettu vain ylimmät kerrokset. Kyseessä on luultavasti rautakautinen hautarökkiö, jossa erottui kaksi kehämäistä kivirakennelmaa. Kivilatomuksen ympärille on tuotu tai siihen on kertynyt maata siten, että rökkiö on lähes kokonaan peittyneet.

ALUE 3

(Tarja Knuutinen)

Koordinaatit: 6636756-6636760/2440907.5-2440910

Pinta-ala: 10 m²

Kaivausalue 3 avattiin 12.6. matalan maan ja kivensekaisen, uunirakenteeksi epäillyn kummun viereen tehdyn koekuopan 6 ympärille. Koekuopassa oli havaittu runsaasti palanutta kiveä sekä noenja hiilensekaista maata, mikä vahvasti olettamusta paikalla sijaitsevasta uuni-/liesirakenteesta. Alue 3 sijoitettiin siten, että se kattoi reilun puolikkaan maanpinnalla näkyvästä, muodoltaan pyöreästä kumpareesta.

Pintamaa poistettiin aluksi 8m² suuruiselta pohjois-eteläsuuntaiselta alueelta. Myöhemmin aluetta laajennettiin länteen päin 0,5 metriä leveän kaistaleen verran paremman yleiskuvan saamiseksi ja koekuopan 6 kaivamisen yhteydessä rikkoutuneiden rakenteiden selvittämiseksi. Noin 7 cm syvän pintaturpeen alta paljastui noen tummaksi värjäämä pintamaakerros Y300, joka poistettiin lapiolla ja lastalla. Pintamaakerros Y300 oli noin 15 cm paksu lukuun ottamatta kaivausalueen pohjoisreunaa, jossa kulkevan modernin polun kohdalla pintamaakerros oli vain 2-3 cm paksuinen ja hyvin tiiviiksi pakkautunut. Alueen itäosassa sijainneen kumpareen päällä pintamaakerros oli vain noin 5 cm paksu. Pintamaakerros vaikutti hyvin vähän sekoittuneelta, vaikka siitä tuli löytöjä varsin runsaasti.

Pintaturpeen ja pintamaan Y300 poiston jälkeen alueen itäosasta paljastui n. 3,0 metriä leveä kivirakenne R301 ja sen länsipuolelta erilliseksi rakenteeksi tulkittu, pienempi kivirakenne R302. Aiemmin paikalle tehty koekuoppa 6 oli rikkonut osan R301:n länsireunasta ja R302:n pohjoisreunasta, minkä vuoksi niiden suhde jäi osittain epäselväksi. Rakenteiden ympäriltä paljastui tiivis ja tahmea, runsaasti hiiltä ja nokea sisältävä musta hiekkamaakerros Y303. Nokisessa hiekkamaassa oli havaittavissa myös joitakin hiiltymättömän puun kappaleita. Alueen pohjoisimmassa laidassa Y303 vaihtui tiiviiseen, tummanruskeaan hiekkamaahan Y304, joka tulkittiin modernin polun alla tiiviiksi talleantuneeksi luonnolliseksi kerrokseksi.

Kivirakenne R301

Kivirakenne R301 pyrittiin tutkimaan siten, ettei varsinaista rakennetta purettu kokonaan pois. Pintaturpeen ja pintamaan poiston jälkeen esiin tulleesta rakenteen ensimmäisestä tasosta poistettiin romahduskerrokseen kuuluvaksi tulkitut kivet siten että rakennetta saatiin enemmän esille. Tämän jälkeen pystyttiin hahmottamaan rakenteen neliömäinen muoto ja sen keskellä sijaitseva, n. 1,0 x 0,6 m suuruinen kivetön, itä-länsi – suuntainen, runsaasti palanutta hiekkaa ja soraksi palaneen kiven muruja sisältävä alue (Y305).

Rakenteen romahduskerrosta purettiin myös sen ympäriltä. Romahduskerroksen alta paljastuivat kivettömän alueen pohjois- ja eteläpuolella kulkevat suuremmista kivistä ladotut seinälinjat. Kivetön alue tulkittiin uuni-/liesirakenteen tulipesäksi, jonka suuaukko osoitti länteen. Suuaukon molemmin puolin sijaitsi suuri tulen rapauttama reunakivi, ja suuaukon edustalla oli rivi suurehkoja laakakiviä. Myös tulipesän takaseinä saatiin kiinni, vaikka se jäikin suurimmaksi osaksi alueen itäprofiiliin. Itse tulipesä muodostui useista peräkkäisistä, n. 5 cm paksuista nokimaata ja palanutta kiveä sisältävistä kerroksista, joista kuitenkin kaivettiin pois vain kaksi (Y305 ja Y308). Molemmista kerroksista otettiin hiilinäytteitä C14-ajoitusta varten.

Uuni-/liesirakene R301. Uunin tulipesä erottui selvästi kivettömänä, runsaasti hiiltä ja nokea sekä soraksi palanutta kiveä sisältävänä alueena. Edustalla laakakiviä, joiden päälle uuni ilmeisesti on perustettu.

Uuni-/liesirakenteen eteläsivulla oli vielä jäljellä n. 10 cm leveä hirsi (R320), joka oli eristetty uunin seinästä pienillä luonnonkivillä ja hiekkakerroksella.

Romahduskerros purettiin kokonaan pois uuni-/liesirakenteen eteläpuolelta. Rakenteen pohjoispuolelta romahduskerrosta ei purettu kokonaisuudessaan. Rakenteen etelä- ja länsiseinämien perusteella neliömäinen uuni-/liesirakenne on ollut kooltaan n. 1,5 x 1,6 m. Rakenteen säilynyt alin kivikerros oli n. 0,4 metriä korkea. Tulipesän koko on ollut n. 1,0 x 0,6 m. Uunin suuaukko on

suuntautunut länteen. Uuni-/liesirakenteen eteläpuolella on ollut jonkinlainen hirsirakenne (R320), joka on eristetty itse liedestä hiekalla ja luonnonkivillä. Uuni-/liesirakenne on ladottu pääasiassa lohkokivistä, joskin myös luonnonkiviä on rakenteessa käytetty. Romahduskerroksesta suurten lohkokivien joukosta paljastui myös runsaasti halkaisijaltaan alle 10 cm kokoisia veden pyöristämiä luonnonkiviä.

Alueen eteläosa

Rakenteen R301 länsipuolella sijainnut kivirakenne R302 purettiin kokonaisuudessaan. Neliömäinen, SE-NW – suuntainen kivirakenne koostui halkaisijaltaan 10–15 cm suuruisista lohkokivistä, joista osa oli selvästi tulen rapauttamia. Rakenteen R302 ja tumman runsaasti nokea sisältävän kerroksen Y303 alta paljastui tiivis, 5–9 cm paksu, runsaasti nokea, hiiltä ja hiiltymättömiä puufragmentteja sisältävä hiekkamaakerros Y307. Hiiltymätöntä puuta oli etenkin kaivausalueen länsilaidassa. Kerroksen Y307 eteläpuolella jatkui Y303:a muistuttava lähes musta tiivis hiekkamaakerros, jota kivirakenteesta R301 erotti irtonainen, ruskeankeltainen ja linssimäinen hiekkamaakerros Y312. Kerrosten Y307 ja Y303 rajalla alueen länsilaidassa oli n. 10 cm paksu linssimäinen kerros tiivistä harmaata savea (Y309).

Kerrosten Y307 ja Y303 poistamisen jälkeen kaivausalueen eteläosasta paljastui laaja, n. 10 cm paksu runsaasti osittain hiiltynyttä puuta sisältävä palokerros Y315. Palokerros Y315 tulkittiin palaneeksi puutasoksi. Puufragmentit olivat hiiltyneet säännönmukaisesti vain yläpinnaltaan, ja niiden alapinnat olivat hiiltymättömiä. Kaivausalueen länsireunassa sijainnut savilinssi Y309 sukelsi palokerroksen Y315 alle. Palokerroksen N-puolella, kerroksen Y307 alla oli harmaa, hyvin irtonainen hiekkakerros Y321. Myös palokerroksen eteläpuolella oli harmaata irtonaista hiekkamaata (Y316 ja Y317).

Hiekkamaakerroksen Y312 alta paljastui uuni-/liesirakenteen R301 eteläreunan vierellä rakenteen kyljen suuntaisesti kulkeva hirsirakenne R320. Hirsi oli huonosti säilynyt ja kivirakenteesta romahtaneet kivet olivat katkaisseet sen keskiosasta. Hirsi näytti jatkuvan alueen itäprofiiliin. Osittain hirren alla oli kellertävä hiekkamaakerros Y319, jonka eteläpuolella kulki kapea, ojamainen kerros mustaa hiilen- ja noensekaista hiekkamaata (Y318).

Aluksi ojamaiselta vaikuttanut musta hiekkamaakerros Y318 laajeni kerrosten Y309 ja Y315 poiston jälkeen lähes koko kaivausalueen eteläosan peittäväksi, E-W – suuntaiseksi kais-taleeksi, josta haarautui pohjois-eteläsuuntainen linja kohti alueen eteläprofiilia. Kerros oli paksuimmillaan lähes 15 cm. Kerroksesta otettiin maanäyte savilinssin Y309 alta.

Kerroksen alta paljastui pienistä veden pyöristämistä luonnonkivistä ladottu, n. 60 cm leveä E-W – suuntainen tiheä kiveys R326, joka näytti muodostavan suoran kulman aivan alueen itälaidassa. Kiveyksen molemmin puolin, etelässä kerrosten Y316 ja Y317 ja pohjoisessa harvan kiveyksen R322 alta paljastui kellertävän harmaa irtonainen hiekkamaa (Y323 ja Y324). Kiveyksen eteläpuolista hiekkamaakerrosta rikkoi jonkin ver-ran hiiltä sisältävä savimaalinssi.

Alueen 3 eteläosasta, yksikön Y318 alta paljastunut kiveys R326.

Kaivaminen päätettiin pysäyttää kiveykseen R326. Kairalla tehtyjen pistojen perusteella kulttuuri- maakerrokset kiveyksen R326 eteläpuolella jatkuivat vielä ainakin 20–30 cm syvemmälle, ja niiden kaivaminen olisi vaatinut alueen laajentamista etelään päin, mihin aika ei riittänyt. Kiveyksen pohjoispuolella sen sijaan tuli esiin puhdas pohjamaa. Tämän perusteella on mahdollista että kiveys R326 edustaa paikalla ollut vanhempaa, mahdollisesti rautakautista rakennusvaihetta, joka rajautuu kesällä 2007 kaivetun alueen 3 eteläisimpään reunaan ja jatkuu kaivausalueen eteläpuolella.

Alueen pohjoisosa

Alueen pohjoisosassa kulttuurimaakerrokset olivat huomattavasti eteläosaa ohuemmat. Pintaturpeen ja pintamaan poiston jälkeen paljastunut kerros Y304 oli vain 2-6 cm paksu. Kerros oli ohuin aivan alueen pohjoisreunassa kulkevan modernin polun kohdalla. Kerroksen Y304 alta paljastui laaja, pienistä veden pyöristämistä luonnonkivistä koostuva kiveys R306, joka jatkui alueen länsireunassa rakenteen R302 pohjoisreunaan saakka. Koekuoppa 6 oli rikkonut kiveyksen rakenteen R301 luoteisreunassa. Kiveyksen väleissä oli vaalean ruskeaa irtonaista hiekkaa (Y310). Alueen pohjoisosan kiveystä ei kaivettu kokonaisuudessaan pois, vaan alueelle tehtiin lapionpistoja, joilla varmistettiin kiveyksen alta alkavan puhtaan pohjamoreenin (Y314).

Kiveystä R306 muistuttava, mutta sitä harvempi, pienistä luonnonkivistä koostuva kiveys R322 jatkui etelämpänä kerrosten Y307 ja Y321 alla siten, että kiveyksen eteläreuna ulottui viimeisessä vaiheessa uuni-/liesirakenteen R301 eteläreunan tasolle. Rakenteen R301 edustalla kiveys muodostui useammista kerroksista. Rakenteen R301 edustalla kiveyksen (R322) alta paljastui kellertävän harmaa hiekkamaa Y323, joka rajautui tiheään itä-länsi – suuntaiseen kiveykseen R326.

Löydöt

Alueen 3 niukoista löydöistä suurin osa tehtiin alueen eteläosan paksuista kulttuurikerroksista. Suurimmat löytöryhmät olivat palanut savi ja palanut luu. Uuni-/liesirakenteen R301 etelä- ja länsireunasta löytyi myös palamattomia luufragmentteja, joiden joukossa oli mm. kaksi lampaan/vuohen alaleuan kappaletta ja hampaita. Palaneita linnunluita löytyi uuni-/liesirakenteen edustalla olleiden laakakivien ja tulipesäkerrosten välistä. Suurin osa palaneesta luusta löytyi kerroksesta Y307, palokerroksesta Y315 sekä kerroksesta Y318. Kahdessa palaneen luun fragmentissa oli havaittavissa poraamalla tehty reikä.

Keramiikan paloja alueelta löydettiin kolme kappaletta. Pintamaakerroksesta Y300 löytyi pala nuorempaa Siegburg -keramiikkaa (KM 2007054:119), joka ajoittuu todennäköisimmin 1500–1600 -luvulle. Rakenteen R301 eteläpuolelta kerroksesta Y318 löytyi kaksi palaa rautakautista keramiikkaa (:127–128), joiden perusteella paikalla saattaa olla uunirakennetta vanhempi asutusvaihe.

Metallilöytöjä alueelta tuli vähän. Rakenteen R301 päältä, pintamaakerroksesta löytyi kaksi pronssilevyn katkelmaa (:111) sekä kaksi todennäköisesti modernia rautakappaletta (mahdollisesti kraanaatinsirpaleita). Alueelta löydettiin myös muutamia rautanauvoja sekä rakenteen R302 alta pahoin rikkoutunut pronssinen sormus (:1).

ALUE 4 (Hanna Kivikero)

Koordinaatit: 6636775-6636777/2440878-2440879

Pinta-ala: 2 m²

Tutkittava alue on koekuoppa 1:een tehty laajennus. Alue 4 avattiin siten, että se leikkasi koekuoppa 1:n itänurkan, josta oli tullut palanutta luuta. Pintamaan (Y400) poiston yhteydessä koillisnurkasta tuli moderniin aikaan viittaavia löytöjä. Harmaa, irtonainen ja kuiva, hiekansekainen maakerros oli melko vaikeasti erotettavissa sen alta paljastuneesta tummemman harmaasta maakerroksesta (Y401), jonka ainoita löytöjä olivat palaneet luunpalat. Luulöydöt keskittyivät poikkeuksetta alueen eteläpuoliskolle, tiiviimmin koekuoppa 1:n läheisyyteen. SE-reunassa olevan puun juuren läheisyydestä eli tullut mainittavasti löytöjä.

Tummemman harmaan maakerroksen (Y401) alta paljastui muilta osin pohjamaaksi tulkittava alue (Y403), paitsi itäpäädyn NE - neljänneksestä, jossa Y401 kaltainen maakerros jatkui kuopanteena (Y402). Kuopanteen ainoat löydöt olivat palanutta luuta ja ne rajoittuivat ensimmäisen 2 cm syvyydelle. Vaaleassa, paikoin kellertävässä hienohiekkaisessa pohjamaassa oli neljä nokiläikkää, jotka muodostivat nelikulmion kulmat. Nokiläikistä tuli joitakin palaneen luun paloja. Eteläisin läikistä oli syvin ja koostumukseltaan muita rasvaisempi. Myös luita löytyi tästä läikistä muita enemmän.

Palanut luuaineisto oli hyvin fragmentaarista ja mitään tiettyjä eläinlajeja siitä ei ollut mahdollista määrittää. Yhdestä putkiluun kappaleesta oli kuitenkin havaittavissa leikkuu/teurastusjälki.

7 RAIVAUSRÖYKKIÖT

Lasten leikkipuisto sijaitsee paikalla, joka on ollut peltoa. Sen reunat erottuvat vielä matalana terassinä ja vallimaisena raivausvyöhykkeenä, josta kohoaa paikoin korkeampia raivausröykkiöitä. Niistä neljä valittiin näytteidenottokohteiksi. Tavoitteena on hiilinäytteiden avulla pyrkiä ajoittamaan peltonraivauksen ajankohta.

Raivausröykkiö 1

Raivausröykkiö 1 sijaitsi lasten leikkipaikan pohjoisreunalla, kaivausalueen 1 länsipuolella. Röykkiö oli hyvin matala ja lähes kokonaan turpeen peittämä. Röykkiön keskellä kasvoi puu ja sen päällä ja ympärillä muutamia pensaita, heinää ja muuta aluskasvillisuutta. Maansekaisen röykkiön keskellä oli yksi suurempi kivi, jonka alta näytteet pyrittiin ottamaan. Tästä kivistä mitattiin korkeudet. Maa poistettiin kiven ympäriltä noin 30 cm leveydeltä ja sen kyljet paljastettiin kokonaan. Maata kaivettiin syvemmälle kuin mihin kivi ulottui, jotta kiveä siirrettäessä sen alla oleva maa ei kontaminoidu. Poistetun maan seassa oli mm. kattopeltiä. Kiven alle kulki paksuja juuria, jotka ovat voineet siirtää kiven alle nuorempaa materiaalia. Kiven alta otettiin hiilinäyte (näyte 6), vaikka hiiltä oli maassa minimaalisen vähän. Hiilinäytettä otettaessa maasta löytyi palanutta luuta, joka otettiin talteen.

Raivausröykkiö 2

Raivausröykkiö 2 sijaitsi myös lasten leikkipaikan pohjoisreunalla, kaivausalueen 1 länsipuolella, noin 1 m raivausröykkiöstä 1 länteen. Röykkiö oli lähes kokonaan maanpinnan alapuolella ja siitä oli näkyvissä vain yksi suurempi kivi. Tästä johtuen röykkiön kokoa on vaikea arvioida. Röykkiön länsi- ja pohjoispuolella kasvoi puita ja korkeita pensaita, itä- ja eteläpuolella heinää ja matalaa aluskasvillisuutta. Näytteet pyrittiin ottamaan maan pinnalle näkyvän kiven alta. Kivestä mitattiin korkeudet. Maansekainen röykkiö kaivettiin samoin kuin raivausröykkiö 1. Kun kivi siirrettiin, havaittiin, että sen alusta oli kokonaan muurahaispesää ja sen läpi kulki myös paksuhko juuri. Näytettä ei otettu todennäköisen kontaminaation takia.

Raivausröykkiö 3

Raivausröykkiö 3 sijaitsi lasten leikkikentän pohjoisreunalla, kaivausalueen 1 länsipuolella, noin 4 m raivausröykkiöstä 1 ja 1 m raivausröykkiöstä 4 itään. Tästäkin röykkiöstä näkyi maan pinnalle vain yksi suurempi kivi. Röykkiön päällä ja ympärillä kasvoi pensaikkoa ja matalaa aluskasvillisuutta. Kun maan päälle näkyvän kiven ympäriltä alettiin poistaa maata, havaittiin, että kivi laajenee maan alla hyvin suureksi ja työ lopetettiin.

Raivausröykkiö 4

Raivausröykkiö 4 sijaitsi lasten leikkipaikan pohjoisreunalla, raivausröykkiöiden 1 ja 3 välissä. Röykkiöstä näkyi maan pinnalle kolme suurempaa kiveä, joista kaksi oli aivan maan pinnassa. Röykkiö oli keskellä pensaikkoa ja sen päällä kasvoi myös matalaa aluskasvillisuutta. Näytteet pyrittiin ottamaan kolmannen maan pinnalle näkyvän, syvemmälle maahan ulottuvan kiven alta. Tästä kivestä mitattiin korkeudet. Tässä maansekaisessa röykkiössä oli vähemmän kiviä kuin edellisissä röykkiöissä. Kun kivi oli saatu esiin ja siirrettyä, sen alta otettiin hiili- ja maanäytteet (näytteet 7 ja 8). Hiiltä oli maassa hieman enemmän kuin raivausröykkiö 1:ssä, mutta yhä todella vähän. Näytteitä otettaessa maasta löytyi palaneen luun kappale.

Raivausröykkiö 1. Röykkiön keskellä olleen kiven alta otettiin hiilinäyte mahdollisia C14-ajoituksia varten. Näytteenoton yhteydessä röykkiöstä löytyi myös palanutta luuta

8 Löydöt

Lapsen Puiston kaivauksissa löytynyt esinemäärä jäi melko vähälukaiseksi. Tämä on tavallista keskiaikaisilla kylätonteilla. Alueella oli vain yksittäisiä 1700-1800-luvulle ajoittuvia löytöjä. Keskiaikaisen ja 1500-luvulle ajoittuvien kerrosten alta löytyi yllättäen pieni määrä rautakautiseen käyttöjaksoon liittyvää aineistoa. Maalöydöt on talletettu Kansallismuseon historiallisen ajan kokoelmiin (KM:2007054:1-547) paitsi kahta rahalöytöä, jotka on sijoitettu Kansallismuseon Rahakammioon (KM Rahak. 2007045:1-2).

Kahden tutkitun rakennuksen alueella (alue 1 ja alue 3) suurimmat löytöryhmät olivat palanut savi ja palanut luu, joiden lisäksi alueelta löytyi lukuisia rautanauvoja ja muita rautaesineiden palasia. Alueen 1 rakennuksen alueella oli lisäksi yksi keskiaikainen hopearaha, joka on alustavasti tunnistettu Kristoffer Bajjerilaisen aikaiseksi (1440-1448) Malmössä lyödyksi hvidiksi (Dos. Tuukka Talvio pers. comm. 13.6.2007; KM rahak. 2007045:1). Rakennuksen seinälinjan eteläpuolelta löytyi puolestaan pieni nelikulmainen klippinki (KM rahak. 2007045:2), joka on alustavasti ajoitettu 1510-1520-luvulle. Rakennuksesta löytyi myös vasaranterä (:3), pieni rautakärki (:21) ja veitsen terä (:66, 67), joita voidaan pitää rakennuksen käyttöaikaan liittyvinä löytönä.

Alueen 3 rakennuksesta löytyi puolestaan kaksi pronssilevyn katkelmaa (:111) sekä muutamia nauvoja ja niiden katkelmia. Uunirakenteen edustalta löytyi myös useaan palaan hajonnut pronssisormus (:1). Huonokuntoinen sormus toimitettiin konservointiin heti kaivausten jälkeen, minkä vuoksi se on luetteloitu löytöluettelon alkuun. Sormuksessa on litteä, päästä avoin pronssirengas, johon on juotettu nelisivuisen katkaistun pyramidin muotoinen umpio (Leena Tomanterä, pers. comm.). Sormuksen renkaan varras on koristelematon. Sen sijaan umpion pinnoissa on punselilla tms. aikaan saatu pistekoristelu.

Alueelta 3 löytynyt sormus konservoinnin jälkeen.

Sormukselle on Mikkelin Visulahden 1100-luvun jälkipuolelle ja 1200-luvulle ajoittuvien kalmistolöytöjen joukossa kaksi vastinetta, jotka on tosin valmistettu hopeasta. Kolmas samankaltainen sormus on löytynyt Kaukolan Kekomäeltä. Niille on vastineita Gotlannin varhaiskeskiaikaisessa löytöaineistossa (Kivikoski 1973, 173, Taf. 122.; Lehtosalo-Hilander 1987, 211. Purhonen 1998, 247-248). Sormus lienee siten vanhempi kuin alueen 3 uuni ja siihen liittyvä rakennus.

Alueelta 1 löytyi pala vihreätä ikkunalasia (:58), joka saattaa liittyä paikalla olleeseen rakennukseen. Alueen 1 rakennuksesta ei löytynyt lainkaan keramiikkaa, alueen 3 rakennuksesta löytyi yksi pala 1500-luvun lopulle ajoittuvasta saksalaisesta Siegburgissa valmistetusta matriisikoristeisesta kannusta (:119). Alueen 2 ylimmistä kaivauskerroksista löytyi pala 1300-luvulle tai 1400-luvun alkupuolelle ajoittuvasta Reininmaan Siegburgissa valmistetusta kavisavikannusta (:80). Lisäksi alueelta löytyi kaksi punasavipadan kylkipalaa (:74, 79), jotka karkean lasituksensa perusteella ajoittuvat lähinnä 1400-1500-luvuille. Astian ulkopinnalla on ollut verkkomaista painannekoristelua. Nämä kolme pintakerroksista löytynyttä keramiikan palaa eivät liity alla olevaan röykkiöön.

Alueen 3 rakennuksen alla olleista vanhemmista kerroksista löytyi kolme palaa matalapolttoista rautakautista keramiikkaa (:130, 131). Ne liittyvät tutkitun keskiaikaisen rakennuksen paikalla mahdollisesti olleeseen rautakautiseen asuinpaikkaan. Sekä alueelta 1 että alueelta 3 löytyi lisäksi muutama pii ja kvartsi, joista osa saattaa olla peräsin kohteen keskiaikaa vanhemmalta käyttöajaksolta. Osa piistä lienee tuluspiin paloja.

Alueen 2 todennäköisesti rautakaudelle ajoittuvasta röykkiöstä löytyi yksi veneniitti (:110), muutamia nauvoja ja niittejä tai niiden katkelmia sekä pari pii-iskosta ja runsaasti palanutta savea. Röykkiössä mahdollisesti oleva hautaus tai hautaukset eivät osuneet tutkitulle alueelle. Veneniitit ovat tyypillinen hautalöytö. Niitä on tavattu monista Suomessa, Skandinaviassa, Pohjois-Saksassa ja Englannissa kaivetuista rautakautisista hautauksista, joissa tunnetuin suomalainen esimerkki on Perniön Yliskylästä. Yhteensä Pohjois- ja Koillis-Euroopasta Brittein Saarilta ja Islannista Volgalle ulottuvalta alueelta yli 500 kpl, joista suurin osa ajoittuu viikinkiaikaan 800 – 1050 AD. (Matikka 2000.) Äskettäin on osoitettu, että osa englantilaisista hautauksista on rituaalisia venehautauksia, joissa vainajan mukaan on asetettu vain yksi tai useampia veneniittejä (Brookes 2007). Lapsen Puiston röykkiöstä tähän mennessä tavatut löydöt eivät vielä riitä todistamaan sitä venehautaukseksi.

Luulöydöt (:135-345) on erotettu löytöluettelossa (Liite 6) omaksi kokonaisuudekseen, samoin palaneet savet (:346-547). Yhteensä palanutta savea oli 25,5 kg. Alueelta 1 savea oli 1,2 kg ja alueelta 3 saman verran eli 1,2 kg. Eniten eli 22,9 kg savea oli alueen 2 röykkiössä ja sen ympärillä. Palaneesta savesta on säilytetty vain palat, joissa on selviä pintoja tai painaumia (yht. 4,15 kg).

9 Luulöydöt

(Hanna Kivikero)

Hangon Harstigeniltä kesäkuussa 2007 löydetyt luut analysoitiin syksyn aikana Eläinmuseolla. Analyysin tavoitteena oli tunnistaa eläinlajit ja anatominen edustavuus yksiköittäin. Palaneet ja palamattomat luut on eroteltu listassa. Palaneet luut ovat pääasiassa kovalla poltolla palaneita, jolloin pinta on muuttunut täysin valkoiseksi ja pinta kalkkimaiseksi.

Alueen 1 luut ovat pelkästään palaneita luita, pääasiassa hyvin fragmentoituneita. Yhdestä yksiköstä on kuitenkin voitu tunnistaa lohikalan nikama ja toisesta linnun säären luu. Tunnistetut luut eivät tulleet alueella sijainneen uuninrakenteen yhteydestä, vaan lohikala näyttäisi olevan talon ulkopuolelta ja linnun luu lattiatasosta. Itse uunin yksiköstä on vain fragmentoitunutta luuta.

Alueelta 2 on sekä palanutta, että palamatonta luuta. Röykkiön keskusalueelta on eniten tunnistettuja palaneita luita, kaksi kalan nikamaa, suuren nisäkkään putkiluun osa, sekä pienen/keskikokoisen nisäkkään kallon pala. Samalta alueelta on paljon palanutta savea, joten luiden palaminen on voinut olla samanaikaista saven palamisen kanssa. Samasta yksiköstä on tosin myös yksi palamaton linnun luu. Palamattomat luut ovat pääasiassa röykkiön ympäriltä olevia suuren märehitjän hampaan kappaleita.

Alueen 3 palaneista luista suurin osa tunnistetuista on linnun luita, yksi sorsalinnun kokoluokkaa. Palamattomista luista löytöjä dominoi suuren märehitjän hampaiden osat, sekä muutamat lampaan/vuohen hampaat.

Alue 4 on koekuopasta 1 laajennettu alue ja sen löydöt ovat palanutta luuta. Suurin osa tunnistetuista luista on koekuoppa 1:stä. Alueelta 4 on palanutta luuta, mutta niistä on tunnistettu vain teurastus-/leikkuujälki yhdessä fragmentissa. Löytöihin kuuluu nikaman, putkiluun ja kylkiluiden katkelmia, joita yleensä pidetään liharikkaina. Luiden jonkinlaisesta käsittelystä kertoo myös putkiluun kat-

kelma, johon on porattu pieni reikä. Koekuopasta ei ole yksiköitä, joten sen löytöjä ei voida saumatomasti liittää alueen 4 yksiköihin.

10 Yhteenveto

Hangon kylän alueella on vuodesta 2003 alkaen tehty arkeologisia tutkimuksia, joiden tarkoituksena on ollut selvittää alueen asutus- ja elinkeinohistoriaa rautakaudella ja keskiajalla. Näihin tutkimuksiin liittyvissä inventoinneissa Hangon kylän pohjoisosasta löytyi vuonna 2006 hyvin säilynyt keskiaikainen tonttimaa. Paikalla erottui kaksi tulisijanperustusta, joiden välissä olevalla alueella pilkotti kiveystä. Kesän 2007 kaivauksissa tonttimaalle avattiin kolme kaivausaluetta, joiden avulla pyrittiin selvittämään kolmen maanpinnalle erottuvan kivirakenteen ajoitusta ja rakennetta.

Alueella 1 ollut kivirakenne varmistui uuniksi tai liedeksi, jossa oli säilynyt myös tulikanavaa. Tulisija on sijainnut rakennuksen sisällä ja sen ympärillä erottui lattiataso ja seinälinjaa. Rakennuksen leveys on ollut noin 4,5 m. Tulisija on sijainnut rakennuksen seinää vasten. Rakennuksesta ja sen vierestä löytyi kaksi 1400- ja 1500-luvuille ajoittuvaa kolikkoa, mutta muutoin löytöaineisto oli vähäistä.

Alueen 3 kivirakenne osoittautui samankaltaiseksi tulipesälliseksi uunin- tai liedenperustukseksi kuin alueen 1 tulisijanperustus. Tulisijan ympäristössä oli vähäisiä puutason, mahdollisen lattian jäänteitä, mutta alueelta 3 ei havaittu rakennuksen seinälinjoja, joten tulisijan sijoittuminen rakennuksessa jää epäselväksi. Tutkimusalueella on ollut kaksi myöhäiskeskiaikaista rakennusta, mahdollisesti kaksi taloa.

Alueen 3 maanpinnalle erottuneen uuninperustuksen romahdusmassojen alta löytyi ristiretkiajan lopulle tai varhaiskeskiaikaan ajoittuva sormus. Alueen 3 uuninperustuksen ja rakennuksen alta paljastui niitä vanhempi kulttuurikerros ja mahdollisesti rakennuksen seinälinjaa. Tästä kerroksesta löytyi kolme palaa rautakautista keramiikkaa. On luultavaa, että keskiaikaisen tonttimaan kohdalla on jo rautakautinen asuinpaikka.

Kolmas kivirakenne, jonka tutkimiseksi avattiin alue 2, osoittautui yhdellä kertaa rakennetuksi suorakaiteen muotoiseksi röykkiöksi. Siitä löytyi mm. veneniitti sekä niitin ja naulan katkelmia, mutta ei ajoittavia löytöjä. Kyseessä on luultavasti rautakautinen hautaröykkiö.

Tonttimaan molemmin puolin maastossa erottuu maankäyttörajoja, entisiä pellonreunoja. Niihin liittyy pieniä raivausröykkiöitä, joista yritettiin saada ajoitusnäytteitä. Ajoituksia ei ole vielä tehty.

Hangon Lapsen Puiston tutkimukset vahvistavat käsitystä, että Hangon kylän alueella on Gunnarsängenin ohella muitakin keskiaikaisia asuinpaikkoja. Lapsen Puiston tonttimaan alue on ollut käytössä jo nuoremmalla rautakaudella. Paikalla on viitteitä sekä asuinpaikasta että hautaröykkiöstä, mutta havaintojen varmistaminen vaatii lisätutkimuksia.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Helsingin Yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos, Merihistoria

Tuuli Heinonen, Kari Pokki & Anna-Maria Salonen: Hangon kylän asutus- ja elinkeinohistoriallisia muinaisjäännöksiä. Merihistorian praktikum. Helsingin Yliopisto 26.4.2006

Kansallisarkisto (KA)

Maamittaushallituksen kartta-arkisto (MHA)
Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY)
Uudenmaan voutintilit

Museovirasto, Rakennushistorian osaston topografinen arkisto (RHOA)

Georg Haggrén, Maija Holappa, Noora Al Maleki, Tarja Knuutinen & Anna-Maria Salonen: Hanko, Hangon kylä, Kapalbackan, Koekaivaus 2006.

Georg Haggrén, Heini Hämäläinen, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Anna-Maria Salonen & Riikka Tevali: Hanko, Hangon kylä, Gunnarsängen, Keskiaikaisen kylätontin kaivaus 2006.

Georg Haggrén, Maija Holappa, Heini Hämäläinen, Tarja Knuutinen, Anna-Maria Salonen & Riikka Tevali: Hanko, Hangon kylä, Jänöpolku (Harstigen). Koekuopitus 2006.

Henrik Jansson: Hangö Gunnarsängen. Utgrävningsrapport 2003, 2004, 2005.

Painetut lähteet

Finlands medeltidsurkunder (FMU) I-VIII. Utg. av Reinh. Hausen. Helsingfors 1910--1935.

Kirjallisuus

Stuart Brookes: Boat-rivets in pre-Viking Kent: Reassessing Anglo-Saxon Boat-Burial Traditions. *Medieval Archaeology* vol. 51. Maney 2007. s. 1-18.

Henrik Jansson: Östersjöitinerariet i Nyland. En arkeologisk-historisk analys av en omdiskuterad handskrift. Pro gradu-avhandling. *Arkeologi*, Helsingfors universitet 2006. (painamaton)

Ella Kivikoski: Die Eisenzeit Finnlands. *Bildwerk und Text*. Helsinki 1973.

Pirkko-Liisa Lehtosalo Hilander: Esihistorian vuosituhannet Savon alueella. *Savon historia I*. Kustannuskiila Oy. Kuopio 1988. s. 11-264.

Hannu Matikka: Perniön Yliskylän kappelin venepolttohauta. *Nautica Fennica* 2000. Helsinki 2000. s. 90-113.

Oscar Nikula: Tenala och Bromarf socknars historia I-II. Helsingfors 1938.